
Проблеми удосконалення кримінального провадження in absentia: науковий аналіз окремих законодавчих ініціатив

Олексій Валерійович Калінніков

Київський університет інтелектуальної власності і права Національного університету

«Одеська юридична академія», м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-4337-833X

Для цитування цієї статті:

Калінніков Олексій Валерійович. Проблеми удосконалення кримінального провадження in absentia: науковий аналіз окремих законодавчих ініціатив. International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy. Vol. 4, No. 1, 2025, pp. 1-9. doi: 10.46299/j.isjpp.20250401.01.

Надійшла до редакції: 30 листопада 2024 р.; **Схвалено:** 07 січня 2025 р.;

Опубліковано: 01 лютого 2025 р.

Анотація: В даній статті проаналізовано законодавчі ініціативи стосовно удосконалення кримінального провадження in absentia, до складу якого входить спеціальне досудове розслідування та спеціальне судове провадження, відповідно до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» №11517 від 22.08.2024. Досліджено суть запропонованих змін до кримінального процесуального законодавства України з огляду на особливості спеціального досудового розслідування (in absentia) в умовах воєнного стану. З урахуванням міжнародних документів та позиції європейських інституцій висловлено критичні зауваження щодо необґрунтованих пропозицій законопроекту. Доведено, що для досягнення мети законопроекту - запобігання уникнення кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, замість внесення відповідних змін до Кримінального процесуального кодексу України та спеціального досудового розслідування необхідно запровадити реформування положень Кримінального кодексу України, зокрема, ст. 111¹ «Колабораційна діяльність» КК України. Про доцільність та необхідність реформування вказаної правової норми вказують дослідження вітчизняних науковців, міжнародних інституцій, зокрема, Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй та правозахисних організацій. З точки юридичної визначеності, як складової частини верховенства права, визначено про неприпустимість багатозначності змісту норми закону про кримінальну відповідальність, оскільки це призводить до неможливості передбачити наслідки своїх дій і мати відповідні легітимні очікування. За результатами дослідження, з метою приведення кримінального законодавства України до міжнародних стандартів запропоновано концепцію відповідних законодавчих змін.

Ключові слова: спеціальне досудове розслідування, спеціальне судове провадження, злочин, кримінальне правопорушення, in absentia, колабораційна діяльність.

1. Вступ

З моменту здобуття незалежності України до 2014 року в кримінальному процесуальному законодавстві України був відсутній порядок здійснення кримінального провадження за

відсутності підозрюваного (обвинуваченого), який ухиляється від кримінальної відповідальності, що призводило до недотримання принципу невідворотності кримінальної відповідальності та порушення прав потерпілих.

Законом України № 1689-VII від 07.10.2014 було запроваджено спеціальне досудове розслідування, спеціальне судове провадження (in absentia), зокрема шляхом доповнення КПК України розділом 24¹ «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» [1].

Метою започаткування новітнього для кримінального процесу України інституту було усунення недоліків правового регулювання для забезпечення принципу невідворотності покарання у випадках, коли підозрюваний (обвинувачений), знаходячись поза межами України ухиляється від кримінальної відповідальності шляхом переховування від органів слідства та суду [2].

З моменту впровадження кримінального провадження in absentia почалося практичне застосування вищевказаного інституту та його наукове осмислення, за результатами якого було виявлено та досліджено проблемні аспекти його регулювання та правозастосування.

З метою подолання проблем нормативного регулювання кримінального провадження in absentia в умовах воєнного стану на постійній основі з'являються законодавчі ініціативи. Серед яких можна відокремити проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» № 11517 від 22.08.2024 (далі - законопроект №11517 від 22.08.2024).

2. Об'єкт і предмет дослідження

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які пропонуються врегулювати законопроектом № 11517 від 22.08.2024.

Предметом дослідження є проблеми удосконалення кримінального провадження in absentia: науковий аналіз окремих законодавчих ініціатив на прикладі № 11517 від 22.08.2024.

3. Мета та задачі дослідження

Метою дослідження є науковий аналіз законопроекту № 11517 від 22.08.2024 та формування висновків стосовно доцільності його прийняття та пропозицій щодо шляхів досягнення його мети - запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України.

4. Аналіз літератури

Питання спеціального досудового розслідування (in absentia) висвітлювались у своїх працях таких науковців, як: О. Баулін, О. Верещак, В. Галаган, І. Глов'юк, О. Дроздов, Т. Ільєва, І. Калька, Р. Кислюк, В. Кіяниця, М. Климчук, О. Кубарева, Д. Коперсак, С. Кравченко, О. Кучинська, О. Лазукова, М. Луцюк, М. Мазур, О. Мазур, О. Маленко, В. Маляренко, В. Маринів, О. Нагорнюк-Данилюк, О. Назарук, М. Никоненко, І. Оборонова, Є. Пеліхос, Д. Письменний, В. Попелюшко, В. Рец, В. Рожнова, Д. Савицький, О. Татаров, А. Тимофєєв, А. Трекке, Л. Удалова, Ж. Удовенко, Т. Фоміна, Н. Черняк, І. Черниченко, С. Чернявський, С. Шаренко, Д. Шишман, О. Шило, Д. Шумейко, О. Яновська та інші.

Різні аспекти колабораційної діяльності досліджували такі науковці як: Н. Антонюк, М. Бондаренко, Ю. Василенко, І. Вишневська, М. Голінка, О. Дудоров, З. Загиней-Заболотенко, О. Кваша, А. Коваль, І. Козич, О. Кравчук, О. Кришевич, В. Кубальський, В. Кузнецов, О. Марін, О. Маслова, І. Медицький, В. Меркулова, Р. Мовчан, Д. Олейніков,

О. Острогляд, В. Павликівський, В. Підгородинський, Є. Письменський, Ю. Пономаренко, М. Рубашенко, М. Сийпюкі, Н. Симоненко, П. Фріс, М. Хавронюк, Н. Шульженко, І. Яковюк, К. Янішевська, Т. Ясницька, А. Яценко та інші.

Враховуючи поліаспектність інституту кримінального провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (*in absentia*) зважаючи на проблемні аспекти його правозастосування та наявність законодавчих ініціатив щодо його подальшого реформування важливим є його подальше наукове дослідження.

5. Методи досліджень

З урахуванням поставленої мети, задачі, особливостей об'єкта та предмета дослідження обрано відповідний методологічний інструментарій. Під час дослідження було використано, зокрема, наступні методи: порівняльно-правовий - для аналізу наукових думок та порівняння норм національного та міжнародного права; формально-юридичний - з метою дослідження норм Основного Закону України, інших актів чинного законодавства України для з'ясування використаних правових категорій; бібліографічний - для аналізу бібліотечних каталогів та видань за темою дослідження; системного аналізу - з метою розкриття змісту правових норм, які використовувалися під час дослідження; історико-правовий - для вивчення системи становлення кримінального провадження за відсутності підозрюваного (обвинуваченого) в КПК України; моделювання і прогнозування - для формування концепцій пропозиції щодо вдосконалення КК України.

6. Результати досліджень

Вітчизняні науковці на підставі проведених власних досліджень, зважаючи на судову практику та міжнародні стандарти, виявили певні проблеми нормативного регулювання спеціального досудового розслідування, спеціального судового провадження (*in absentia*) та правозастосування.

Так, Тимофеев А.О. досліджуючи питання розвитку та функціонування інституту спеціального досудового розслідування визначив ключові недоліки і упущення в чинному КПК України та можливі шляхи їх усунення, а саме стосовно: 1) узгодження актів законодавства з метою недопущення дублювання підстав для проведення спеціального досудового розслідування; 2) удосконалення порядку повідомлень у кримінальному провадженні *in absentia* шляхом запровадження додаткових способів; 3) забезпечення ефективного права на захист зі стадії подання клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування; 4) встановлення необхідності відновлення зупиненого кримінального провадження для розгляду слідчим суддею клопотання про спеціальне досудове розслідування [3, с. 66].

Кульчак Л.С. до проблемних моментів застосування процедури спеціального досудового розслідування (*in absentia*) в Україні відніс питання процесуальної форми клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування [4, с. 227].

Пеліхос Є.М. звернув увагу на відсутність закріпленого на законодавчому рівні визначення категорії «міжнародний розшук», а також докладного регламентування процесуального механізму оголошення особи у міжнародний розшук, що на думку дослідника призводить до неоднозначного розуміння практичними працівниками зазначених питань та впливають на неоднакове формування правозастосовної практики [5, с. 127, 129].

Наведені проблеми нормативного регулювання, у зв'язку з введенням воєнного стану, згідно з указом Президента України №64/2022 від 24.02.2024 стали більш актуальними внаслідок запровадження особливого режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану [6].

З метою вирішення проблем нормативного регулювання та правозастосування з'являються певні законодавчі ініціативи.

Так, згідно законопроекту № 11517 від 22.08.2024 пропонується, зокрема, змінити назви Розділу I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» на «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» та у ч. 5 ст. 49 КК України та у абзаці 1 ч. 2 ст. 297¹ КПК України слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень» [7].

На переконання авторів зазначені законодавчі ініціативи спрямовані на усунення недоліків технічного характеру у чинних редакціях КК України та КПК України, оскільки стосовно підозрюваних за ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України не може здійснюватися спеціальне досудове розслідування [8].

При цьому, проблема притягнення підозрюваних у вчиненні кримінальних правопорушень, зокрема, передбачених ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України в тому числі, у межах спеціального досудового розслідування, не є суто технічною, оскільки носить комплексний характер.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» № 2108-IX від 03.03.2022 було запроваджено кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність, шляхом доповнення КК України статтю 111¹ [9, 10].

Кримінальні правопорушення, передбачені частинами 1, 2 ст. 111¹ КК України, на відміну від інших частин вказаної правової норми, з огляду на приписи ст. 12 КК України вважається кримінальними проступком [10].

Натомість, зважаючи на положення ч. 2 ст. 297 КПК України спеціальне досудове розслідування здійснюється лише щодо злочинів, що виключає можливість розповсюдження вказаного спеціального порядку на кримінальні проступки, в тому числі, передбачені ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України [11].

Для подолання цієї ситуації суб'єктами права законодавчої ініціативи пропонується у абзаці 1, ч. 2 ст. 297 КПК України слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень».

Водночас «злочин» використовується також в інших процесуальних нормах - абзацах 2, 3 ч. 2 ст. 297 КПК України, а саме: щодо здійснення спеціального досудового розслідування стосовно підозрюваних у вчиненні злочину, відносно яких уповноваженим органом прийнято рішення про передачу їх для обміну як військовополонених і такі обміни відбулися, а також встановлення випадків здійснення спеціального досудового розслідування за злочини, не зазначені в абзаці 1 ч. 2 ст. 297¹ КПК України.

Запропонований варіант законодавчого вирішення недоліків процесуального регулювання неведене не враховує.

Вирішення проблеми неможливості здійснення спеціального досудового розслідування стосовно підозрюваних у вчиненні кримінальних проступків, передбаченого ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України можливо не в спосіб внесення змін до порядку спеціального досудового розслідування, а шляхом реформування складів вказаних кримінальних правопорушень і віднесення їх до категорії злочинів.

Пропозицію віднесення ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України до категорії злочинів шляхом зміни санкцій підтримує Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України від 26.09.2024, яке в своєму висновку на даний законопроект пропонує з огляду на характер та ступінь суспільної небезпеки колабораційної діяльності, запровадити зміни до санкцій вказаних складів кримінальних правопорушень, якими розширити коло можливих покарань, додавши до їх переліку, зокрема, штраф у розмірі понад трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тим самим вирішивши питання віднесення усіх діянь, передбачених вказаною статтею КК, до категорії злочинів [12].

Дана пропозиція вирішує лише питання щодо можливості здійснення спеціального досудового розслідування стосовно підозрюваних у вчиненні кримінальних проступків,

передбачених ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України, та не вирішує наявну проблему правового регулювання ст. 111¹ КК України.

Науковці на підставі проведених досліджень звертають увагу на недосконалість правового регулювання ст. 111¹ КК України, зокрема, стосовно: нечіткості та неоднозначності нормативних приписів [13, с. 82], відмежування складів кримінального правопорушення передбачених різними частинами цієї правової норми [14, с. 80], відмежування від інших кримінальних правопорушень і відсутності правової визначеності [15, с. 53], суперечливості норм щодо посадового колабораціонізму [16, с. 136] та співвідношення санкцій кожної частини цієї правової норми [17, с. 70].

На наявність проблеми правового регулювання ст. 111¹ КК України вказує в своїй доповіді Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні за період з 1 лютого до 31 липня 2023 року. У вказаній доповіді Парламенту і Кабінету Міністрів України надано рекомендації привести кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність у відповідність до міжнародного права [18].

На переконання Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини визначення злочинів колабораційної діяльності та глорифікації збройної агресії в українському законодавстві частково збігається із визначеннями інших злочинів, тому корисно було б їх уточнити. Цей збіг надає стороні обвинувачення широку свободу вибору в кваліфікації правопорушень. Суворість покарання за ненасильницькі злочини в деяких випадках також видається неспівмірною з їхньою тяжкістю [18].

Правозахисні організації також висловлюють критичні зауваження стосовно кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність та відсутність комплексного підходу до вирішення вказаної проблеми [19].

Центр прав людини ZMINA зазначає, що українське законодавство про відповідальність за колабораціонізм внаслідок нечітких та широких формулювань, що призводять до неодноманітного тлумачення і наявності проблем з розмежуванням складів злочинів проти основ національної безпеки, а також не враховує норм міжнародного гуманітарного права, і крім того переслідує українців, які виконують життєво необхідні функції в окупації, при цьому відсутній чіткий та повний перелік всіх видів діяльності, виконання яких необхідне для підтримання життєдіяльності на окупованій території [20].

Правозахисні організації з огляду на зобов'язання, які покладаються нормами міжнародного права на окупаційну державу зазначають певні види діяльності, виконання яких є необхідним для підтримання життєдіяльності на окупованій території, зокрема: 1) умов, які дозволяють забезпечити якомога більш нормальне життя 2) належного функціонування закладів освіти дітей; 3) забезпечення діяльності медичних і лікарняних установ; 4) сприяння діяльності цивільних організацій цивільної оборони (проведення рятувальних робіт, боротьба з пожежами, відновлення діяльності комунальних служб тощо) [20].

Джерелами норм міжнародного права, які визначають вищезазначене, зокрема, є ст. 43 Положення про закони і звичаї війни на суходолі IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі [21], ст.ст. 50, 56 Женевської конвенція про захист цивільного населення під час війни [22], ст.ст. 61, 63 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977 [23].

Відтак, науковці, міжнародні організації та правозахисні організації погоджуються про наявність в правовому регулювання ст. 111¹ КК України недоліків, зокрема, стосовно нечітких та занадто широких формулювань.

З вказаною позицію слід погодитися, оскільки зміст ст. 111¹ КК України не відповідає принципу юридичної визначеності, що свідчить про не дотримання принципу верховенства права.

Юридична визначеність є складовою частиною принципу верховенства права, який закріплений ст. 8 Конституції України [24].

Зміст юридичної визначеності свідчить про те, що юридичні норми повинні бути зрозумілими й точними для забезпечення передбачуваності правовідносин [25].

Конституційний Суд України неодноразово підкреслював важливість дотримання юридичної визначеності під час правотворчої діяльності органу законодавчої влади в Україні.

На переконання Конституційного Суду України принцип юридичної визначеності є істотно важливим у питаннях довіри до судової системи загалом та дієвості верховенства права [26, 27, 28]. Юридична визначеність дає можливість учасникам суспільних відносин завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх легітимних очікуваннях (legitimate expectations) [29]. Юридична визначеність нормативно-правового акту не досягається, в разі є двозначності чи багатозначності. [30].

Відтак, приведення положень ст. 111¹ КК України до вимог міжнародного права, з одночасним віднесенням даного складу кримінального правопорушення до категорії злочинів, буде відповідати конституційному принципу верховенства права та вирішить проблему неможливості здійснення спеціального досудового розслідування, спеціального судового провадження (in absentia) по вказаній категорії кримінальних проваджень.

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Зважаючи на результати даного дослідження важливим є подальше поглиблене вивчення кримінального законодавства України та інституту кримінального провадження in absentia в умовах воєнного стану для виявлення проблем як регулювання, так і правозастосування, з метою пошуку шляхів приведення законодавства України до норм міжнародного права.

8. Висновки

Аналіз законопроекту № 11517 від 22.08.2024 свідчить про те, що його положення не можуть досягнути його цілей - забезпечення невідворотності покарання осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України.

Досягнення цілей законопроекту та подолання проблеми неможливості здійснення спеціального досудового розслідування (in absentia) стосовно підозрюваних у вчиненні кримінальних проступків, передбачених ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України може бути здійснено не в спосіб внесення змін до порядку спеціального досудового розслідування, а шляхом віднесення ч.ч. 1, 2 ст. 111¹ КК України до категорії злочинів з огляду на їх характер та ступінь суспільної небезпеки.

При цьому, положення ст. 111¹ КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність, в цілому підлягають суттєвому комплексному реформуванню, оскільки їх зміст не відповідає нормам міжнародного права та правовій визначеності, яка є складовою частиною верховенства права. Реформування статті 111¹ КК України повинно бути здійснено з суворим дотриманням вимог Основного Закону України та норм міжнародного права.

Список літератури:

1) Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» № 1689-VII від 07.10.2014. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-18#Text>.

2) Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та

корупційні злочини» №4448а від 08.08.2014. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4448%D0%B0&sk1=8.

3) Тимофєєв, А. О. (2021) Проблеми практичної реалізації процедури спеціального досудового розслідування (in absentia) в Україні / Тимофєєв А. О. // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. - 2021. - Т. 8. - С. 60-68. - <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2021.8.60-68>.

4) Кульчак, Л. С. (2024). До проблем застосування процедури спеціального досудового розслідування (in absentia) в Україні. Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2023 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 1–5 квітня 2024 р., м. Івано-Франківськ. Електронне видання: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2024. 455 с. С. 226-228.

5) Пеліхос, Є. М. (2022). Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження (in absentia): дис. ... доктор філософії: 12.00.09. Київ, 2022. 256 с.

6) Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» №64/2022 від 24.02.2024. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022/ed20220224#Text>.

7) Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» № 11517 від 22.08.2024. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44760>.

8) Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» № 11517 від 22.08.2024. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44760>.

9) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» № 2108-IX від 03.03.2022. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>.

10) Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

11) Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

12) Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України від 26.09.2024 на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності осіб, що вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» № 11517 від 22.08.2024. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44760>.

13) Підгородинський, В. М. (2024). Кримінальна відповідальність за колабораціонізм: історичні паралелі та сьогодення. Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 09 серпня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. 286 с. С. 81-85.

14) Письменський, Є. О. (2024). Про розмежування основних складів колабораційної діяльності між собою. Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 09 серпня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. 286 с. С. 76-81.

15) Кришевич, О. В. (2024). Розмежування колабораційної діяльності з суміжними кримінальними правопорушеннями. Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 09 серпня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. 286 с. С. 53-57.

16) Мовчан, Р. О. (2024). Кримінальна відповідальність за «посадовий» колабораціонізм: правотворчі та правозастосовні проблеми. Вісник ЛННІ ім. Е.О. Дідоренка. 2024. Вип. 2(106) Ч.2 с. 126-141. DOI:10.33766/2786-9156.106.2.126-142.

17) Меркулова, В. О. (2024). Колабораційна діяльність: проблеми кримінально-правової теорії та законодавства. Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 09 серпня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. 286 с. с. 66-70.

18) Доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні: 1 лютого до 31 липня 2023 року. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-10/23-10-04%20ОНСНР%2036th%20periodic%20report%20UKR_0.pdf

19) «Відсутність політичної волі»: 16 законопроектів про колабораціонізм і жодного системного рішення. Стаття 13.08.2024. URL: <https://zmina.info/columns/vidsutnist-politychnoyi-voli-16-zakonoproektiv-pro-kolaboraczionizm-i-zhodnogo-systemnogo-rishennya/>

20) Синюк, О., Депутат, Д., Вишнеvsька, І., Волковинська, В., Червонна В., Слігулашвілі М., ред. Луньова, О. (2024). Вживання чи злочин: як Україна карає за колабораціонізм. Аналітичний звіт. Київ, 2024.- 104 с.

21) IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.

22) Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

23) Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

24) Конституція України : прийнята 28 черв. 1996 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

25) Доповідь про правовладдя, схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev2-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev2-ukr).

26) Рішення Конституційного Суду України від 18 червня 2020 року № 5-р(II)/2020. URL: <https://ccu.gov.ua/dokument/5-rii2020>.

27) Рішення Конституційного Суду України від 11 червня 2020 року № 7-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20#Text>.

28) Рішення Конституційного Суду України від 6 вересня 2023 року № 6-р(I)/2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-23#Text>.

29) Рішення Конституційного Суду України від 5 червня 2019 року № 3-р(I)/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-19#Text>.

30) Рішення Конституційного Суду України від 14 липня 2021 року № 1-р/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>.

Problems of Improving Criminal Proceedings in Absentia: Scientific Analysis of Certain Legislative Initiatives

Oleksii Kalinnikov

Kyiv University of Intellectual Property and Law of the National University 'Odesa Law Academy', Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4337-833X

Abstract: This article analyzes the legislative initiatives aimed at improving criminal proceedings in absentia, which include special pre-trial investigation and special court proceedings, in accordance with the draft Law of Ukraine «On Amendments to the Criminal Code of Ukraine and the Code of Criminal Procedure of Ukraine on Prevention of Cases of Evasion of Criminal Liability of Persons Who Committed Criminal Offenses Against the Fundamentals of National Security of Ukraine» No. 11517 dated 22.08.2024. The author analyzes the essence of the proposed amendments to the criminal procedure legislation of Ukraine with due regard to the peculiarities of special pre-trial investigation (in absentia) under martial law. Taking into account international documents and the position of European institutions, the author expresses critical remarks on the unreasonable proposals of the draft law. It is proved that in order to achieve the purpose of the draft law - to prevent the avoidance of criminal liability for criminal offenses against the foundations of national security of Ukraine, instead of introducing appropriate amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine and special pre-trial investigation, it is necessary to reform the provisions of the Criminal Code of Ukraine, in particular, Article 111¹ «Collaboration Activities» of the Criminal Code of Ukraine. The expediency and necessity of reforming this legal provision is indicated by the studies of domestic scholars, international institutions, in particular, the Office of the United Nations High Commissioner and human rights organizations. From the point of view of legal certainty as an integral part of the rule of law, it is determined that ambiguity in the content of the law on criminal liability is unacceptable, since this leads to the inability to foresee the consequences of one's actions and to have appropriate legitimate expectations. Based on the results of the study, the author proposes a concept of relevant legislative changes with a view to bringing Ukrainian criminal legislation in line with international standards.

Keywords: special pre-trial investigation, special court proceedings, crime, criminal offense, in absentia, collaboration activity.
